

Skolemiljøtiltak – samtaler med elever

Samtalen er helt avgjørende i alle faser i arbeid for et trygt og godt skolemiljø og mot mobbing. Den er døråpneren for at tiltak kan iverksettes, og den er utgangspunktet for at de voksne ved skolen skal få tilgang til elevens opplevelser av det som har skjedd.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 22.01.2018

Om samtaler med elever

Relasjonen til de enkelte elevene er avgjørende for at de voksne ved skolen skal kunne oppdage om elever blir utsatt for mobbing. Hvis relasjonen mellom elev og den voksne er trygg og tillitsfull, er samtalen om hendelser knyttet til mobbing og mistriivsel lettere enn om relasjonen er preget av dårlige erfaringer og mistillit. Noen elever er mer sårbare og stille enn andre, og trenger mer tid og trygghet for å våge å snakke. Det aller viktigste den voksne kan gjøre er å være anerkjennende, åpen og tålmodig i møte med usikkerhet og taushet. Åpne og undrende spørsmål, interesse og vennlighet er sentralt for å få en samtalestart.

Elevers rett til å bli hørt

Det er ikke et krav at foreldre samtykker når skolen hører elever i saker etter opplæringsloven kapittel 9 A. Elevers rett til å høres er en selvstendig rettighet for eleven. Eleven har ingen plikt til å uttale seg, men skal få muligheten.

[Les mer om vurdering av elevens beste](#)

Forventninger og ansvar

Skolens ledelse bør tydelig kommunisere forventninger til elevsamtaler til alle ansatte.

Alle ansatte ved skolen har ansvar for å

- ha samtaler med elever
- lytte til elever som forteller om sine opplevelser, uavhengig av hva den voksne måtte mene om hendelsen, atferden og eleven

Ledelsen har ansvar for å sikre at

- alle ansatte ved skolen vet betydningen av en høy bevissthet om hvor samtalen er, hvem som deltar, tidsramme og rammer for samtalen
- kollegiet har et klart felles overordnet elev-syn der overskriften er at alle elever har rett til sin opplevelse.

Der elever formidler sin opplevelse skal samtalen være dialog og ikke forhør. Det er elevens opplevelse som er i sentrum, og ikke den voksnes ideer, refleksjoner og opplevelse av relasjoner eller hendelser. Dette er avhengig av en bevisst lytte-innstilling fra den voksne.

Å lytte til eleven

Lytting er et begrep som det er lett å lese raskt forbi rett og slett fordi vi tror vi kan alt om det, fordi vi har hørt det mange ganger og fordi det er blitt en del av hverdagspråket. Det er viktig å være klar over at lytting ikke er lett, og at ingen får til å lytte bestandig. I fagbøker og veiledere om samtalen er lytting kjernebegrepet for å få til en samtale.

Lytting er ingen teknikk, det er en holdning

I skolen handler det om en grunnleggende holdning om at den voksne er den ansvarlige for relasjon og kommunikasjon. En holdning som vil vise seg i kroppsspråk og høres gjennom oppfølgingsspørsmål, interesse i stemmen og ord som bekrefter at opplevelsen er lyttet til og tatt på alvor. Når vi lytter, hører vi mer enn det verbale budskapet, vi lytter bak ordene. Og ved å lytte gir vi elevens opplevelse plass.

Forutsetningen for å klare dette er at vi må sette våre tanker, følelser og svar til side for å klare "å ta inn" den andres budskap. Det å lytte er ikke passivt, men aktivt. Det handler om konsentrasjon og fokus. De voksne på skolen kan med fordel øve seg på egne lytteferdigheter og be kolleger om tilbakemeldinger.

Kjennetegn på gode lytteferdigheter

1. Å lytte handler om å være mottakelig

Dersom vi har gjort oss opp en mening før den andre i det hele tatt har fått fortalt sin historie, er vi ikke mottakelige. Da svarer vi ofte med noen automatiserte voksen-svar: «Sier du det, ja. Ja, det var sikkert vanskelig.» Tonefall og kroppsspråk vitner om noe helt annet enn ordene

som blir sagt. Hvis vi gjør dette lytter vi ikke, og elevens opplevelse blir ikke tatt på alvor.

Refleksjonsspørsmål

- Preger irritasjonen min fra tidligere erfaringer med eleven det jeg lytter til, og det jeg redigerer bort underveis?
- Blir elevens opplevelse bagatellisert fordi jeg ikke tror på det som blir sagt, ikke kjenner det igjen eller synes at det er overdrevent?

2. Å lytte krever at den voksne tar elevens opplevelse på alvor

For å kunne forstå elevene, må den voksne ha et ønske om å forstå og ta elevens opplevelse på alvor.

Mange vil kanskje si at dette er en selvfølge for de ansatte i skolen, men elever rapporterer at de opplever at for eksempel mobbing ikke blir tatt på alvor. Noen beskriver voksne som likegyldige og at de bagatelliserer deres opplevelse.

3. Å lytte handler om å være oppmerksomt tilstede

I skolehverdagens høye tempo, passer det noen ganger dårligere enn andre når elever vil dele sine opplevelser. Likevel må dere voksne stoppe opp og lytte. Oppmerksomt nærværende voksne er klar over travelheten, men klarer å gi eleven en opplevelse av nærvær. Oppmerksomt nærværende voksne er i tillegg bevisst sine egne følelser og hvordan disse følelsene preger samtalen.

"Så flott at du sier fra, Kristian. Du ser at jeg er litt i farta akkurat nå, men jeg setter fra meg dette først, så setter vi oss ned her, så skal du og jeg finne ut av dette her."

"Jeg hører at du vil fortelle meg noe viktig, Stine- og jeg vil gjerne høre på deg. Det sitter noen å venter på meg i et møte som starter om fem minutter, så vi får starte nå - så må vi nok fortsette denne samtalen litt seinere på dagen. Det finner vi ut av."

Det er ikke slik at en nødvendigvis vet hva som er lurt å gjøre etter en samtale, men uansett er det viktig at eleven er med i avslutningen av samtalen når det gjelder

- hvem eleven og den voksne vil eller må snakke med etterpå
- hva eleven og den voksne må fortelle
- hvordan eleven og den voksne tenker om hva som bør gjøres
- når det dere har kommet frem til skal skje

Noter gjerne dette ned og les det opp sammen på slutten av samtalen.

Hvis samtalen låser seg

Noen ganger kan samtalen stoppe opp og eleven kan for eksempel la være å svare, gå i forsvar, bagatellisere eller bli helt taus. Det kan være mange årsaker til at samtalen låser seg. Det er mange følelser involvert. Dessuten kan meningene til og involvering fra foreldre, andre ansatte og medelever påvirke elevens motivasjon for og opplevelse av samtalen. Noen ganger kan også den voksne la sin egen frustrasjon komme til uttrykk på en slik måte at eleven blir utrygg og samtalen stopper opp.

Tips til å få samtalen på sporet igjen

- Anerkjenn elevens følelse - bekreft at du forstår at denne type samtale kan være utfordrende "Jeg kan godt forstå at denne samtalen kan være vanskelig, og at du blir både sint og frustrert".
- Tål avvising og vis at du fortsatt er der og vil samarbeide med eleven.
- Hold fokus på å skape ro - noen ganger kan det være nok at vi stopper opp og bekrefter elevens opplevelser og følelser.
- Pause - noen ganger kan det være godt med et avbrekk hvis det blir mye følelser og alt stopper opp. Det kan være alt fra en liten pause der dere henter drikke til en pause på en time eller en dag. Det kan også fungere å gjøre noe annet som å kaste ball eller gå en tur.
- Inviter til samarbeid med vekt på at du ønsker å finne en løsning sammen med eleven. "Vi stopper opp nå, men jeg vil gjerne treffe deg i morgen/om en time og snakke videre med deg for vi må finne en løsning sammen."
- Vurder om eleven bør ha noen med seg som kan gi eleven støtte og trygghet i samtalen.
- Vær tydelig på at det aller viktigste er at elevens egen opplevelse er i sentrum for tiltak som settes inn. Dette kan gjenskape tillit. Det betyr selvsagt ikke at en må være enig om alle løsninger, men måten du kommuniserer på er viktig for at

samtalen ikke skal stoppe opp. "Jeg kan godt forstå at du tenker sånn, men i denne situasjonen er vi nødt til å holde fast ved at du må ...". "Her er vi nok uenige, men det er ikke farlig. Dette skal vi finne ut av. Hva tenker du om..."

Det er den voksnes ansvar å få i gang samtaler som har stoppet opp. Det betyr ikke at det er lett, men det betyr at den voksne ikke bør slippe taket og satse på at eleven selv tar initiativ senere.

Etter samtalen

Oppfølging av samtalen skjer ved at det som er notert følges opp gjennom tidsangitte evalueringer der elevens opplevelse av endring av skolemiljøet står i sentrum.

Evaluering

Den beste evalueringen av samtaler, er elevens opplevelse av samtalen og refleksjoner omkring hva som eventuelt mangler. Pass på å ikke legge inn egne opplevelser av samtalen som for eksempel «Var ikke dette en fin samtale?» (lukket spørsmål) «Denne samtalen synes jeg var fin. Synes ikke du også det?» (lukket spørsmål, og klare føringer).

Eksempler på åpne spørsmål som gir eleven mulighet til å komme med evaluering og egne refleksjoner

- Hvordan kan du merke at det vi har snakket om idag er blitt bedre om en uke?
- Hvordan opplevde du denne samtalen?
- Er det noe mer du har lyst til å fortelle før vi avslutter samtalen?

Refleksjonsspørsmål til ledere og ansatte på skolen

Ledere

- Hvordan er rutiner og strukturer tilrettelagt for elevsamtaler på vår skole? Hva kan vi gjøre for at det kan bli enda bedre?
- Er samtalestrukturer og rutiner for elever kommunisert tydelig til ansatte, elever og foreldre?
- Hvordan er holdningene i personalet ved skolen i forhold til å møte ALLE elevers subjektive opplevelse av mobbing/andre krenkelser/trygt og godt skolemiljø? Hva kan vi som skoleledelse gjøre for å sikre at elever blir respektert for sin opplevelse?
- Hvordan kan skoleledelsen legge til rette for at personalet får øve seg på å ha gode samtaler?

- ◊ Se modellering på dialogisk samtale

Lærere og andre ansatte

- Hva er min styrke i samtaler med elever
- Hva er min utfordring i samtaler med elever ?
- Hvilke strategier anvender jeg der det blir en god samtale med elever?
- Hva har hindret meg i å få til gode samtaler med elever?
- Hva skal til for at jeg kan gjøre enda mer av det som fungerer godt og mindre av det som ikke fungerer i samtaler med elever?

Referanser til forskning

Bøe, T. D. & Thomassen, A. (2000). Mot en mer menneskelig psykiatri. Fra autoritet og kontroll til dialog og deltakelse. Oslo, Universitetsforlaget.

Gamst, K. T. (2011). Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor, Oslo, Universitetsforlaget

Lassen, L. M. & N. Breilid (2010). Den gode elevsamtalen. Oslo, Gyldendal akademisk

Lund, I. (2012). Det stille atferdsproblemet: innagerende atferd i barnehage og skole. Bergen, Fagbokforlaget

Lund, I. Ertesvaag,S. & Roland,E. (2010). "Listening to Shy Voices: Shy Adolescents' Experiences with Being Bullied at School." Journal of Child & Adolescent Trauma 3(3): 205 - 223.

Seikkula, J. (2000). Åpne samtaler. Oslo, Tano Aschehoug.

Utdanningsdirektoratet (2017). Rundskriv: Skolemiljø. Udir 3-2017